

Кафедра історії України (червень 2018). Зліва направо, перший ряд :
О.А. Гура, І.І. Діптан, Р.А. Сітарчук, П.В. Киридон, Л.Л. Бабенко, Ю.В. Волошин, П.Я. Гавриш;
другий ряд : Т.О. Лахач, М.А. Діденко, О.В. Коваленко, О.А. Бороденко, Л.І. Шаповал.

Зазначимо, що науково-педагогічна діяльність викладачів кафедри історії України за роки незалежності відзначена державними й відомчими нагородами: 4 особи є Заслуженими працівниками освіти України (В.Пашенко, П. Киридон, Л.Бабенко, Р.Сітарчук), 1 – Заслужений діяч науки і техніки України (О.Єрмак), 5 – Відмінники освіти України (В.Пашенко, П.Киридон, Л.Бабенко, Т.Демиденко, О.Єрмак). Серед професорсько-викладацького складу кафедри є лауреати премії Полтавської міської ради імені Самійла Величка, лауреати обласної премії імені Панаса Мирного, єпархіальної премії імені преподобного Паїсія Величковського. Звання Почесного краєзнавця України носить завідувачка кафедри Л. Бабенко. Викладачі кафедри мають численні грамоти і подяки МОН України, Полтавської ОДА, Полтавської обласної і міської рад, керівництва університету.

Напередодні відзначення 105-річчя університету кафедра історії України налічує 10 викладачів, 1 старшого лаборанта (А.Коротка). У її складі працюють 4 доктори історичних наук (Л.Бабенко, Ю.Волошин, І.Сердюк, Р.Сітарчук) і 5 кандидатів історичних наук (О.Бороденко, О.Гура, І.Діптан, Т.Лахач, Л.Шаповал). Кафедра очікує успішного завершення наукового дослідження докторанта кафедри О.Коваленко. З 2018 року в штаті кафедри працює асистентом Р.А.Луговий

Кафедра історії України усвідомлює, що її сучасний статус, успіхи й досягнення були б неможливі без подвижницької праці попередників. Кожен з них уніс до науково-педагогічної скарбниці кафедри певний вклад, чим збагатив вікову історію історичного факультету ПНПУ імені В.Г. Короленка.

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АРХЕОЛОГІЧНА ОСВІТА

Частиною наукової дослідницької роботи кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка є активна археологічна діяльність. Її важко назвати науковою школою у звичному розумінні цього слова, адже дослідники досліджували й нині студіють рідоманітні теми археології та давньої історії України, працюють в різних закладах та експедиціях. Проте, всі вони сформувалися як науковці – археологи, навколо одного ядра. Ним стала археологічна практика історичного факультету. У науковій діяльності викладачів і студентів історичного факультету археологічний напрямок дослідницької та виховної діяльності почав формуватися ще у 1970-х роках. Саме тоді (1974) курс археології почала викладати вихованка нашого факультету Світлана Павлівна Юренко. В археологічному гуртку, при написанні курсових робіт, а особливо під час літньої польової археологічної практики, у частини студентів пробудився потяг до наукових студій у царині української археології.

Викладачка Світлана Юренко у 1983 році захистила кандидатську дисертацію зі спеціальності «археологія» в Інституті археології АН УРСР: ««Дніпровське лісостепове Лівобережжя у 7-8 ст. (волинцівська культура)». Нині (з 1996) вона доцент кафедри давньої та нової історії України Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка, старший науковий співробітник із спеціальності історія України.

На шлях професійних занять археолога стали тодішні випускники історичного факультету. Так, закінчивши у 1978 році інститут професійно розпочав займатися археологією Олександр Борисович Супруненко. Сьогодні він директор Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, кандидат історичних наук (з 1997 року, дисертація на тему: «Археологічні дослідження та зібрання Лубенського музею К.М.Скаржинської»), старший науковий співробітник (з 2000), заслужений працівник культури України (з 2003). Також, тодішній випускник – провідний науковий співробітник історико-культурного заповідника «Більськ» Полтавської обласної ради, спеціаліст з слов'яно-давньоруської археології Віктор Володимирович Приймак.

Наступна сторінка в археологічних дослідженнях на історичному факультеті розпочалася в 1983 році, коли Петро Якимович Гавриш став викладати курс археології. З 1996 року – кандидат історичних наук (тема «Населення скіфського часу басейну Середнього Псла»), з 2001 року – доцент. Нині він продовжує викладати теоретичний курс «Археологія України» та спецкурси з археологічної проблематики

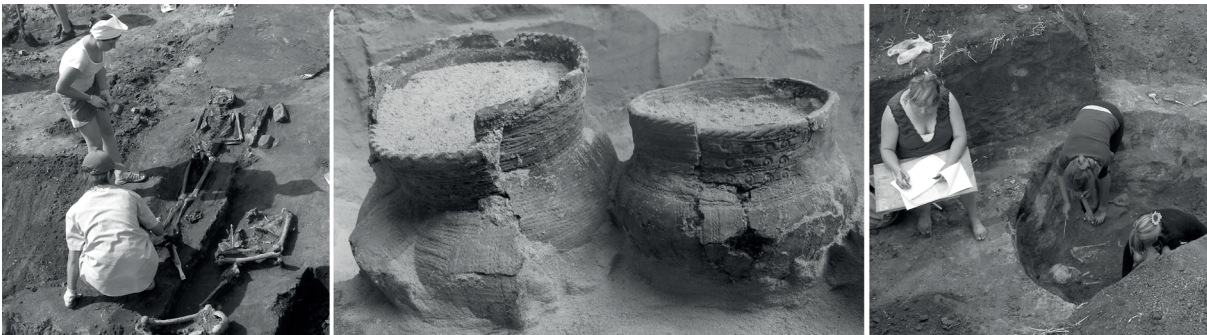
Вже 1984 року з ініціативи Петра Якимовича, за підтримки керівництва історичного факультету та університету (тоді інституту) було вперше організовано польову археологічну практику для студентів на базі навчального закладу. У 1986 році сформовано самостійну археологічну експедицію Полтавського державного педагогічного інституту імені В.Г. Короленка. Відтоді полтавські студенти-історики перестали бути «варягами» в експедиціях інших наукових інституцій.

Так, протягом 1984-2006 років очолювані П.Я. Гавришем експедиції здійснювали дослідження на Полтавщині та Сумщині. У Попсіллі та Поворсклі Петро Якимович проводив розвідки поселенських та поховальних пам'яток скіфського часу, вів багаторічні розкопки на Книшівському та Більському городищах, на Броварському могильнику, на території городища та селищ округи Більського городища скіфської доби.

Практика швидко об'єднала навколо себе зацікавлених людей. Через участь в археологічних експедиціях під керівництвом П.Я.Гавриша пройшла чимала когорта полтавських студентів. Варто зазначити, що чимало з них обрали саме професію археолога, успішно захистили кандидатські дисертації і працюють у наукових, музейних установах, у вищих навчальних закладах Полтави, Києва, Опішного, Харкова.

Серед колишніх студентів історичного факультету кілька випускників педагогічного інституту стали професійними археологами, кандидатами історичних наук. Це доцент Полтавського національного технічного університету Ігор Миколайович Гавриленко, спеціаліст із мезолітичного періоду, який у 1999 році захистив дисертацію на тему: «Зимівниківська культура раннього мезоліту Лівобережної України».

Частина дослідників продовжила вивчення раннього залізного віку України. Так, Анатолій Володимирович Гейко – завідувач відділу палеогончарства Інституту керамології –

Археологічна практика студентів. Керівник практики – доц. О.В. Коваленко

Відділення Інституту народознавства НАН України та старший науковий співробітник Відділу археологічної кераміки Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному (з 2003); кандидат історичних наук; кандидатська дисертація «Виробництво ліпленого посуду в племен скіфського часу Дніпровського Лісостепового Лівобережжя» (2008). Старший науковий співробітник відділу археології доби раннього залізного віку Інституту археології НАН України Марина Миколаївна Дараган захистила дисертацію на тему: «Жаботинський етап раннього залізного віку Дніпровського правобережного Лісостепу (за матеріалами Жаботинського поселення)» (2006). Анатолій Леонідович Щербань, старший викладач Державної академії культури та мистецтв (Харків), кандидатська дисертація «Прядіння і ткацтво у населення Лівобережного Лісостепу України VII – початку III ст. до н.е. (за керамічними матеріалами)» (2005). Науковий співробітник відділу археології ранніх слов'ян Інституту археології НАН України Роман Миколайович Рейда, спеціаліст з історії римської доби, автор дисертаційної роботи «Готські» війни та античні держави Північного Надчорномор'я» (2009). Нині він керівник археологічної експедиції з вивчення пам'яток черняхівської культури на Полтавщині.

Археологічні польові і лабораторні дослідження відтоді і до сьогодні здійснюють:, завідувач відділу Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації Костянтин Миколайович Мироненко, завідувач сектору Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації Олександр Володимирович Тітков, старший науковий співробітник Державного музею-заповідника А.С.Макаренка, учитель історії Полтавського обласного ліцею-інтернату для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А.С. Макаренка, заслужений учитель України, відмінник освіти України Сергій Васильович Сапегін, який зумів запалити дитячу цікавість до минувшини, створивши ще у 1999 році археологічний гурток, який діє донині

У 2005 році розпочалася нова сторінка в історії археологічної практики історичного факультету. Була створена Спільна археологічна експедиція Полтавського національного педагогічного університету імені Володимира Короленка та Полтавського краєзнавчого музею. З того часу й до 2018 р. її очолювали доцент кафедри історії України ПНПУ, науковий співробітник Інституту керамології – Відділення Інституту народознавства НАН України кандидат історичних наук, доцент Оксана Валентинівна Коваленко та тоді завідувач науково-експозиційним відділом Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського Роман Сергійович Луговий.

Експедицією здійснено дослідження кургану скіфського часу поблизу Опішного Зіньківського району (2005), поселень епохи неоліту – середньовіччя біля с. Ключівка Новосанжарського району (2006, 2009), залишків Свято-Успенської церкви в с. Лютенька Гадяцького району (2008-2010). Проведені широкомасштабні розвідки в Полтавському, Чорнухинському, Оржицькому, Новосанжарському, Лохвицькому, Гадяцькому, Лубенському, Великобагачанському, Семенівському, Чутівському, Шишацькому районах Полтавської області, які стали складовою для підготовки багатомного проекту «Звід пам'яток історії та культури Полтавської області». В 2007-2015 роках Спільна експедиція досліджувала унікальний археологічний комплекс – Сторожівський курганний могильник. Досліджено 22 курганні насипи, виявлені 56 поховань: ямної культури, донецької катакомбної культури; інгульської катакомбної, бабинської та бережнівсько-маївської зрубної культури епохи бронзи, комплекс скіфських святилищ-катакомб, пізньосарматські поховання кінця IV ст. – початку V ст., золотоординське поховання середини XIII ст. та козацької доби.

Спільна експедиція за 13 років роботи, окрім розкопок та розвідок, взяла участь в організації більше ніж 20 виставок, 10 наукових конференцій, але найголовніше – об'єднала навколо себе багато людей, й це не лише студенти та викладачі, наукові співробітники Полтавського краєзнавчого музею, адже фактично об'єднала всі установи області, які проводять археологічні дослідження, окрім спеціалізованої археологічної охоронної служби. Вона співпрацює зі спеціалістами археологами, географами, істориками різних закладів України та Європи.

Нині вже постало нове покоління археологів, палеогеографів, дослідників давнини – випускників бакалаврату Полтавського національного педагогічного університету: науковий співробітник відділу археології ранніх слов'ян і новобудівних досліджень Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук Ярослав Володимирович Володарець-Урбанович, науковий співробітник Інституту керамології – Відділення Інституту керамології НАН України Юрій Олександрович Пуголовок, завідувач відділом Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації, науковий співробітник Полтавської експедиції ДПНДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України В'ячеслав Вікторович Шерстюк; молодший науковий співробітник відділу палеогеографії Інституту географії НАН України кандидат географічних наук Анатолій Степанович Кушнір.

З 2016 року кафедрою реалізується новий археологічний проект – розпочалася робота над археологічним вивченням сотенних містечок Полтавського полку. У 2016-2017 рр. здійснені розкопки найменш вивченого городища XVII-XVIII ст. Полтавщини – Балаклійського. З 2017 р. експедиція долучилася до роботи Міжнародної археологічної академії в Опішному, узявши участь в розкопках Опішненського городища та теоретичних заходах просвітницького проекту.

Сфера наукових інтересів дослідників дуже широка – від кам'яної доби до XVIII століття. Вся територія області охоплена розвідками і розкопками. Таким чином, можна говорити про археологічний напрям наукових студій історичного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, який сьогодні є не лише чисельним, але й вагомим за своїми науковими здобутками.

НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА В. О. ПАЩЕНКА

Наукова школа доктора історичних наук, професора, дійсного члена АПН України Пащенко В.О. «Державно-церковні відносини в радянській Україні» сформувалася на кафедрі історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Пащенко В.О. 1994 р. захистив докторську дисертацію «Політика радянської держави щодо православної церкви в Україні. 20-30-ті роки XX ст.», спеціальність 07.00.01 – історія України, присвячену державно-церковним відносинам у контексті адміністративно-правового поля, створеного для релігійних спільнот. Учений проаналізував напрями руйнації Церкви правлячою партією більшовиків, простежив зростання антагонізму між ними у різних сферах життя, визначив три вектори державно-партійної політики у 1920-1930-их рр.: знищення матеріальної бази Православної церкви, розкольницька діяльність серед духовенства і віруючих, переслідування і репресії. Ця схема вплинула на формування тематики досліджень багатьох сучасних науковців. Сьогодні осередком наукової школи залишається кафедра історії України ПНПУ, очолює школу доктор історичних наук, проф. Сітарчук Р.А. У своїй основі проблематика школи концентрується на відносинах держави і Церкви в Україні. Наукова школа охопила дослідженнями історію православ'я та його різноманітних відгалужень, пізнього протестантизму, греко-католицизму, римо-католицизму, юдаїзму та ін., роль окремих державних і силових структур в антирелігійній стратегії. Характерно, що останнім часом хронологія наукових досліджень представників школи розширюється з XX до XVIII-XIX століть, а також поглиблюється їх теоретичне й методологічне підґрунтя, в основі якого закладено фундаментальні принципи історії та академічного релігієзнавства. Науковці школи започаткували у вітчизняній науці фундаментальний напрямок, який набув міждисциплінарного характеру – історію державно-церковних відносин в Україні у новий та новітній періоди.

До складу наукової школи входять: Сітарчук Р.А. «Протестантські об'єднання в Україні у контексті соціальної політики більшовиків (20-30-і роки XX ст.)», 2005, «Адвентисти сьомого дня в українських землях у складі Російської імперії (друга половина XIX ст. – 1917 рік)», 2008; Волошин Ю.В. «Православна церква в Україні періоду нацистської окупації (червень 1941 – жовтень 1944 рр.)», 1997 р., «Розкольницькі